

بررسی رابطه عزت نفس و خلاقیت بین دانش آموزان شهر جیرفت

ساره رابری^۱، محمدحسین رودباری^{۲*}، امینه امیرمحمدی دولت آباد^۳

۱- استاد مدعو گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور واحد جیرفت

۲- دانشجوی کارشناسی رشته روانشناسی دانشگاه پیام نور واحد جیرفت

۳- دانشجوی کارشناسی رشته روانشناسی دانشگاه پیام نور واحد جیرفت

*mroudbari9@gmail.com

ارسال: بهمن ماه ۹۸ پذیرش: بهمن ماه ۹۸

چکیده

هدف از انجام این پژوهش بررسی رابطه عزت نفس و خلاقیت بین دانش آموزان شهر جیرفت بود. تحقیق موجود، به روش توصیفی و همبستگی است. جامعه آماری، شامل ۹۴۶ دانش آموز مشغول به تحصیل، در مقطع متوسطه دوم در شهر جیرفت استان کرمان، در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۸ می باشد. حجم نمونه، از طریق محاسبه فرمول آماری به کار گرفته شده در جدول مورگان، ۲۷۴ نفر برآورد شد. در این پژوهش، از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای (با تخصیص متناسب)، استفاده شده است. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه خلاقیت عابدی (۱۳۸۳)، و پرسشنامه عزت نفس کوپراسمیت (۱۹۶۷) استفاده گردید. تجزیه و تحلیل آماری در این پژوهش با استفاده از آزمون های آماری (ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون و آزمون t مستقل) و با نرم افزار SPSS23 صورت گرفته است. یافته های این پژوهش نشان داد که تمامی ابعاد عزت نفس (عزت نفس اجتماعی، عزت نفس خانوادگی، عزت نفس تحصیلی و عزت نفس عمومی) با خلاقیت دانش آموزان شهر جیرفت رابطه معناداری دارند ($p < 0/01$). همچنین مشخص گردید که به طور کلی عزت نفس نیز رابطه معناداری با خلاقیت دانش آموزان در شهر جیرفت دارد ($p < 0/01$). نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که به ترتیب بعد عزت نفس تحصیلی با ضریب تاثیر ۰/۵۰۹، بعد عزت نفس اجتماعی با ضریب تاثیر ۰/۲۸۹، بعد عزت نفس خانوادگی با ضریب تاثیر ۰/۲۶۲ و بعد عزت نفس عمومی با ضریب تاثیر ۰/۱۹۳ بیشترین تاثیر را بر خلاقیت دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر جیرفت دارند ($p < 0/01$). و در نهایت یافته های پژوهش نشان داد که بین عزت نفس دانش آموزان دختر با پسر با سطح معناداری تفاوت معنادار ندارند. همچنین بین خلاقیت دانش آموزان دختر با پسر با سطح معناداری نیز تفاوت معنادار ندارند.

کلمات کلیدی: عزت نفس، خلاقیت، دانش آموزان، شهر جیرفت.

۱- مقدمه

مهمترین احساسات نظام آموزشی، آماده ساختن افراد برای کسب دانش، مهارت های شناختی و شغلی جهت ورود به اجتماع است. جامعه ما هم در حال توسعه و پیشرفت است و عزت نفس از جمله مهمترین عوامل اثرگذار بر انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی است. خلاقیت^۱ نیز یکی از برجسته ترین توانایی شناختی و یکی از زیباترین جلوه های تفکر واگرا است این خصوصیت بسیار بالای انسانی نقش بسیار عمده های در نوآوری و حل مشکلات بشری از کوچکترین و ابتدایی ترین آن تا پیشرفته ترین یافته

¹ creativity

های بشری در حوزه های مختلف فلسفی، فرهنگی، علمی، فنی، هنری... مرهون این ویژگی عالی انسانی است (حسن زاده و ایمانی، فر، ۱۳۸۹).

امروزه، با توجه به تحولات سریع در جهان و گسترش رقابت های جهانی، شناخت فزاینده و مداوم، روی خلاقیت از جایگاه ممتازی برخوردار است (رانکو^۱، ۲۰۱۴). خلاقیت کلید شکوفایی و موفقیت فردی و سازمانهای اجتماعی محسوب می شود (کامپلیس، برکی و ساریلوما^۲، ۲۰۱۰). زامپتاکیس و موستاکیس^۳ (۲۰۰۶) خلاقیت را تولید ایده های جدید و مفید می دانند که نقطه شروع نوآوری و کار آفرینی است. خلاقیت بخش جدایی ناپذیر دنیای مدرن است که در بسیاری از حوزه های زندگی اجتماعی مطرح است. تحقیقات روانشناسی، فلسفه و علوم سیاسی از این امر حمایت می کند که مطالعه خلاقیت، سبب تغییر در روش های مورد استفاده برای درک پدیده ها شده است. خلاقیت شهروندان نیز به عنوان عنصری مهم برای تحریک اقتصادی شناخته شده است (فداتواه^۴، ۲۰۱۳).

کر و گاگیلاردی^۵ (۲۰۰۶) خلاقیت را به عنوان خلق ایده های نو و تولیدات ابتکاری تعریف می کنند و آن را یکی از ویژگی های شناختی انسان می دانند. آنان خلاقیت را فرآیندی می دانند که منجر به حل مسئله، ایده سازی، مفهوم سازی، ساختن اشیاء هنری، نظریه پردازی و تولیدات بدیع و یکتا می شود. رابینسون و ازم^۶ (۲۰۰۹) خلاقیت را به عنوان فرایند ساخت چیزی می دانند که هم اصیل و هم ارزشمند است یا دارای ویژگی های اصالت، پر معنا بودن و ابتکاری باشد. یونلو، کلمپ و شافر^۷ (۲۰۱۷)؛ به نقل از بهرامی و همکاران، (۱۳۹۷) خلاقیت را به عنوان به کار گیری توانایی های ذهنی برای ایجاد یک فکر یا مفهوم جدید تعریف می کنند. به بیان دیگر، خلاقیت یعنی استفاده از قدرت تخیل به منظور ساختن چیزهایی که پیش از این وجود نداشته و انجام کارهایی که پیش از این کسی انجام نداده است (فقیه آرام، ۱۳۹۷). گرچه خلاقیت از ویژگی های فطری انسان است، اما رشد و شکوفایی آن متأثر از متغیرهای روانشناسی مختلفی است.

یکی از این متغیرها که در تحقیقات مختلف در رابطه با خلاقیت دانش آموزان مطرح شده است عزت نفس می باشد. عزت نفس^۸ یک ساختار علمی مهم در روند آموزش است. به عنوان یکی از عوامل مهم در نتایج یادگیری دانشجویان شناخته شده است (احمد، زب، یولاه و علی^۹، ۲۰۱۳). عزت نفس، جنبه ای از خودپنداره است که از قضاوت هایی که فرد درباره ارزش خود و احساس های مرتبط با این قضاوت ها ناشی می شود (بعقوب زاده، پورمحمدی، مهری نژاد و موسی، ۱۳۹۷). عزت نفس یا برداشت و قضاوتی که افراد از خود دارند تعیین کننده ی چگونگی برخورد آنها با مسایل مختلف است (ماکیه و اسمیت^{۱۰}، ۲۰۰۷). از عزت نفس به عنوان یک سپر فرهنگی در مقابل اضطراب یاد شده است (دادپور، توکلی زاده، پناهی، ۲۰۱۲). دانشجویان با عزت نفس بالا، با شور و شوق در فرایند یادگیری شرکت می کنند. دانشجویان با عزت نفس بالا در آزمون ها عملکرد بهتری نسبت به دانشجویان با عزت نفس پایین دارند. دانشجویان با عزت نفس پایین به طور فعال در فرایند تدریس و یادگیری شرکت نمی کنند. آنها ساکت و آرام و در تلاش برای خروج از فعالیت یادگیری هستند (جردن و کلی^{۱۱}، ۱۹۹۰ و وود و همکاران^{۱۲}، ۱۹۹۴)؛ به نقل از احمد و همکاران، (۲۰۱۳). برخورداری از اراده و عزت نفس قوی، قدرت تصمیمگیری و ابتکار، خلاقیت و نوآوری، سلامت فکر و بهداشت روانی رابطه ای مستقیم با میزان و چگونگی عزت نفس و احساس خودارزشمندی فرد دارد. امروزه، برای اصلاح و درمان بسیاری از اختلالات شخصیتی و رفتاری افراد به عنوان اولین یا مهمترین گام به ارزیابی و پرورش احساس عزت نفس،

¹ Runco

² Kampylis, Berki & Sarluoma

³ Zampetakis & Moustakis

⁴ Fedotova

⁵ Kerr & Gagliardi

⁶ Robinson & Azzam

⁷ Yunlu, Clapp & Shaffer

⁸ Self-esteem

⁹ Ahmad, Zeb, Ullah and Ali

¹⁰ Mackie, Smith

¹¹ Jordon & Kelly

¹² Wood et al

تقویت اعتماد به نفس، مهارت‌های فردی و اجتماعی آنان کی پردازد. همچنین عزت نفس درجه تصویب، تأیید، پذیرش و ارزشمندی است که شخص نسبت به خود احساس می‌کند (شاملو، ۱۳۸۸). عزت نفس کلی، عواملی دورنی (هیجانها، ژنتیک و ویژگیهای شخصیتی) و عوامل بیرونی (وقایع، خانواده و ...) را شامل می‌شود. برخی پژوهشگران بین عزت نفس صفت که یک ارزش ثابت در طول زمان و به نحوی جزئی از شخصیت است و عزت نفس حالت که بسیار ناپایدارتر است و تحت تأثیر شرایط، موقعیت‌ها و هیجان - هاست، تمایز قابل شده اند (دریسکول^۱، ۲۰۱۳).

برای پرورش خلاقیت، ابتدا باید عزت نفس افراد را افزایش داد (کالیسچاک و سورپ^۲، ۲۰۰۲). به منظور پرورش خلاقیت، اکتفا به آموزش مناسب و برنامه ریزی برای ارتقای تفکر خلاق کافی نمی‌باشد، بلکه همواره باید به افراد کمک کرد تا بدین منظور، میزان خود پنداره و عزت نفس خود را افزایش دهند (آماییل^۳، ۱۹۸۳). در این راستا پژوهش لاسونن^۴ (۱۹۹۸) که به منظور نشان دادن چگونگی ارتباط عزت نفس با محیط اجتماعی و شکل گیری تفکر و اگر در دانش‌آموزان ۱۳ تا ۱۶ ساله بود، مشخص کرد در ساختارهای محیطی که میزان عزت نفس در آنها بالاست، موجب افزایش شکل گیری تفکر خلاق می‌شود. علاوه بر این هر چه روحیه نهراسیدن از شکست در دانش‌آموزان تقویت شود، امکان بروز خلاقیت در آنان افزایش چشمگیری می‌یابد (ماسوز^۵، ۲۰۱۱)، ولی کمرویی باعث کاهش خلاقیت می‌گردد (لوفتیک^۶، ۲۰۰۰). بنابراین عزت نفس امری ضروری برای خلاقیت است (نریمانی و وحیدی، ۱۳۹۲).

عزت نفس از جمله عوامل سازنده اعتماد به نفس، در هر فرد می‌باشد (مایرس، ویلز و ویالبا^۷، ۲۰۱۱) و بر اساس تحقیقات انجام گرفته پسران ظاهراً اعتماد به نفس بالاتری نسبت به دختران دارند (راتان، کنگ، تاکور و پاردی^۸، ۲۰۰۶). به طور کلی، مردان عزت نفسشان بیشتر از نوع شخصی است، در حالی که در میان زنان عزت نفس بیشتر از نوع اجتماعی می‌باشد (پنسودا، آباد، فرانسیز و هیلز^۹، ۲۰۰۸).

در تحقیقات مک دونالد و بیگلو^{۱۰} (۲۰۱۰)، لوفتیک (۲۰۰۰)، استرنبرگ و ویلیامز^{۱۱} (۱۹۹۷)، کمپل، داوید و وانگ^{۱۲} (۱۹۹۶)، اسچو کلا و سینها^{۱۳} (۱۹۹۳) و گلداسمیت و ماترلی^{۱۴} (۱۹۸۷) مشخص شد که ارتباط معناداری بین عزت نفس و خلاقیت وجود دارد.

در ارتباط با اهمیت خلاقیت، توجه به این موضوع کافی است که عالی‌ترین هدف تعلیم و تربیت در تمام سطوح تحصیلی، ایجاد توانایی خلاقیت در دانش‌آموزان می‌باشد و اگر در مدارس اطلاعات به صورت حاضر و آماده در اختیار دانش‌آموزان قرار بگیرد، باعث می‌شود که هیچ انگیزه‌ای وجود نداشته باشد تا دانش‌آموزان، دست به خلاقیت و آفرینندگی بزنند. بدون تردید برای ایجاد افزایش خلاقیت، باید در ابتدا، عزت نفس دانش‌آموزان را افزایش داد و سپس این باور را در آنها ایجاد کرد که عامل اصلی شکست و پیروزی در کارها خودشان هستند. با توجه به آنچه گفته شد تحقیق حاضر به دنبال بررسی کردن رابطه عزت نفس با خلاقیت در دانش‌آموزان دبیرستان در شهرستان جیرفت می‌باشد.

۲- روش پژوهش

¹ Driscoll

² Kalischuk & Thorpe

³ Amabile

⁴ Laasonen

⁵ Matthews

⁶ Luftig

⁷ Myers & Willse & Villalba

⁸ Rattan, Kang, Thakur & Parthi

⁹ Ponsoda, Abad, Francis, L & Hills

¹⁰ Mac Donald & Bigelow

¹¹ Sternberg & Williams

¹² Kemple; David & Wang

¹³ Schukla & Sinha

¹⁴ Goldsmith & Matherly

تحقیق موجود، به روش توصیفی و همبستگی است، لذا محقق، فقط به ارزیابی چند متغیر موجود در شرایط طبیعی پرداخته و آنرا انجام هر گونه دستکاری و کنترل خودداری نموده است.

۱-۲- جامعه، نمونه و روش نمونه گیری

در پژوهش حاضر، جامعه آماری، شامل ۹۴۶ دانش آموز مشغول به تحصیل، در مقطع متوسطه دوم در شهر جیرفت استان کرمان، در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۸ می باشد. حجم نمونه، از طریق محاسبه فرمول آماری به کار گرفته شده در جدول مورگان، ۲۷۴ نفر برآورد شد. در این پژوهش، از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای (با تخصیص متناسب)، استفاده شده است، حجم نمونه گیری، برای تمامی کلاس های موجود در دبیرستان های شهر جیرفت، بر اساس جنسیت، پایه تحصیلی، متناسب با حجم جامعه تعیین گردید، و پس از تعیین حجم نمونه گیری برای هر کلاس، تعداد تعیین شده به صورت تصادفی از هر کلاس، انتخاب شد. لازم به ذکر می باشد که بعد از گردآوری پرسشنامه ها و بررسی آنها مشخص گردید که ۳۳ پرسشنامه به صورت ناقص تکمیل شده است که این تعداد پرسشنامه از روند تحقیق کنار گذاشته و در نهایت اطلاعات ۲۴۱ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به منظور جمع آوری داده ها از پرسشنامه های زیر استفاده شد:

الف) پرسشنامه خلاقیت عابدی: عابدی (دائمی و مقیمی بارفروش، ۱۳۸۳) در سال ۱۳۶۳ بر پایه تئوری و تعریف تورنس از خلاقیت، یک آزمون ۷۵ سوالی، برای اندازه گیری خلاقیت ساخت. در سال ۱۹۸۶، عابدی در دانشگاه کالیفرنیا، این آزمون را از نو طراحی نموده و بارها، مورد تجدید نظر قرار داد. فرم کنونی پرسشنامه که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است در سال ۱۹۹۲ توسط عابدی و گروهی از استادان دانشگاه کالیفرنیا ساخته شد. پرسشنامه خلاقیت عابدی، دارای ۶۰ ماده می باشد، که به چهار خرده طبقه سیالی، ابتکار، انعطاف پذیری و بسط تقسیم می شود. اگر نمره فرد یک انحراف معیار، بالاتر از میانگین نمرات کل افراد آزمودنی باشد، دارای خلاقیت بالا و اگر یک انحراف معیار، پایین تر باشد، دارای خلاقیت پائین، و اگر بین این دو انحراف استاندارد باشد، دارای خلاقیت متوسط می باشد. آزمون توسط خود عابدی بر روی ۶۵۰ نفر از دانش آموزان پایه سوم راهنمایی، در تهران اجرا شد. ضریب پایایی بخش های سیالی، ابتکار، انعطاف پذیری و بسط، که از طریق بازآزمایی بدست آمده است به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۸۲، ۰/۸۴ و ۰/۸۰ بوده است. عابدی در بررسی روایی آزمون، بر روی ۲۰۰ نفر از همین دانش آموزان، آزمون خلاقیت تورنس، اجرا کرد، که از آزمون تورنس به عنوان شاخص روایی، همزمان استفاده شد، ضریب همبستگی بین نمره کل آزمون جدید و نمره کل آزمون تورنس معادل ۰/۴۶ به دست آمد.

ب) پرسشنامه عزت نفس کوپراسمیت^۱: کوپراسمیت^۲ در سال ۱۹۶۷، مقیاس عزت نفس خود را بر اساس تجدید نظر بر روی مقیاس راجرز دیموند^۳، تهیه و تدوین کرد. این مقیاس دارای ۵۸ ماده است، که ۸ ماده آن دروغ سنج است. این مقیاس، ۵۰ ماده ای، به ۴ خرده طبقه عزت نفس اجتماعی (همسالان)، عزت نفس خانوادگی (والدین)، عزت نفس تحصیلی (آموزشگاه) و عزت نفس کلی (شخصی) تقسیم می شود. اگر فردی نمره کمتر از میانگین (۲۵) بیاورد، دارای عزت نفس پائین و اگر نمره بالاتر از میانگین بیاورد، دارای عزت نفس بالا می باشد (کوپراسمیت، ۱۹۶۷). کوپراسمیت (۱۹۹۰) ضرایب بازآزمایی این آزمون، بعد از ۳۵ روز ۰/۸۸ و بعد از سه سال ۰/۷۰ گزارش کردند. رستگاری (۱۳۸۳) در پژوهشی که بر روی ۳۷۰ دانش آموز پسر و دختر پایه سوم مدارس راهنمایی دولتی نواحی یک و دو شهر یزد انجام داد، ضریب پایایی ۰/۷۷ را با استفاده از روش همسانی درونی (آلفا کرباخ) به دست آورد. در پژوهش شکرکن و نیسی (به نقل از رستگاری، ۱۳۸۳)، که بر روی ۳۶۰ دانش آموز سال اول تا سوم دبیرستان های شهرستان نجف آباد صورت گرفت، ضریب روایی که از طریق همبسته کردن نمره های آزمون عزت نفس کوپر

¹ Coopersmit's Self-esteem Inventory

² Coopersmit

³ Rogers Dimaund

اسمیت، با معدل آخر سال دانش آموزان مذکور محاسبه شد، که برای پسران و دختران، به ترتیب ۰/۶۹ و ۰/۷۱ در سطح ۰/۰۱ *Archive of SID* معنی داری، به دست آمد.

۳- روش اجرا

برای جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه، با گرفتن معرفی نامه از دانشگاه، به اداره آموزش و پرورش شهرستان جیرفت مراجعه کرده، و پس از کسب اجازه، برای اجرای پرسشنامه، در دبیرستانهای سطح شهر، پرسشنامه‌ها در بین دانش آموزانی که با روش نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای (با تخصیص متناسب)، انتخاب شده‌اند، توزیع گردید و سپس پرسشنامه‌ها جمع آوری شده و بر روی آنها تحلیل آماری انجام گرفت. تجزیه و تحلیل آماری در این پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS23 صورت گرفته است.

۴- یافته های پژوهش

در این بخش از تحقیق، ابتدا فرض نرمال بودن یا نبودن داده ها با استفاده از آزمون اسمیرنف- کولموگروف برای مشخص نمودن استفاده از آزمون های پارامتریک و ناپارامتریک انجام پذیرفته است. سپس با توجه به فرضیه های تحقیق به بررسی رابطه ی میان متغیرها پرداخته می شود. در این راستا با توجه به سطح سنجش متغیرها سعی می گردد تا آزمون های آماری متناسب انتخاب و بر اساس آن به بررسی فرضیه های پرداخته شود.

۴-۱- آزمون اسمیرنف - کولموگروف برای تعیین نرمال بودن یا نبودن داده ها

مطابق جدول شماره (۱) مشاهده می شود متغیرهای اصلی تحقیق (عزت نفس و خلاقیت) از توزیع نرمال برخوردار هستند. لذا برای بررسی روابط بین متغیرهای تحقیق می توان از آزمون پارامتریک استفاده کرد. به عبارت دیگر با توجه به اینکه توزیع نرمات در هر دو مقیاس و خرده مقیاس های آن‌ها نرمال می باشد، از روش های آمار پارامتریک استفاده می نماییم که آزمون پارامتریک برای بررسی میزان همبستگی متغیرها با سطح سنجش فاصله ای، آزمون گشتاوری پیرسون می باشد.

جدول ۱- نتایج حاصل از آزمون اسمیرنف- کولموگروف

متغیر	متغیر	تعداد	مقدار (K-S)	مقدار (sig)	نتیجه نرمال/غیرنرمال بودن توزیع
پیش بین	عزت نفس	۲۳۳	۰/۰۸۸	۰/۱۳۹	نرمال
ملاک	خلاقیت	۲۳۳	۰/۳۱۹	۰/۰۸۴	نرمال

۴-۲- آزمون فرضیه های تحقیق

رابطه متغیر پیش بین (عزت نفس) با متغیر ملاک (خلاقیت) با فرضیه های زیر مطرح است:

- ۱- بین عزت نفس و خلاقیت بین دانش آموزان شهر جیرفت رابطه معناداری وجود دارد.
  - ۱-۱ بین عزت نفس اجتماعی و خلاقیت بین دانش آموزان شهر جیرفت رابطه معناداری وجود دارد.
  - ۲-۱ بین عزت نفس خانوادگی و خلاقیت بین دانش آموزان شهر جیرفت رابطه معناداری وجود دارد.
  - ۳-۱ بین عزت نفس تحصیلی و خلاقیت بین دانش آموزان شهر جیرفت رابطه معناداری وجود دارد.
  - ۴-۱ بین عزت نفس عمومی و خلاقیت بین دانش آموزان شهر جیرفت رابطه معناداری وجود دارد.
- برای بررسی و آزمون فرضیه ها از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه به صورت زیر استفاده شد.

جدول ۲- ضرایب همبستگی متغیرهای پیش بین با خلاقیت

متغیر ملاک (خلاقیت)		متغیرهای پیش بین	
مقدار R	معناداری Sig.		
۰/۳۴۳	۰/۰۰۰۱	عزت نفس اجتماعی	ابعاد عزت نفس
۰/۴۳۴	۰/۰۰۰۱	عزت نفس خانوادگی	

۰/۰۰۰۱	۰/۶۲۰	عزت نفس تحصیلی	
۰/۰۰۰۱	۰/۴۰۱	عزت نفس عمومی	
۰/۰۰۰۱	۰/۶۳۱	عزت نفس کل	

همانطور که در جدول (۲) مشاهده می شود از تمامی ابعاد عزت نفس (عزت نفس اجتماعی، عزت نفس خانوادگی، عزت نفس تحصیلی و عزت نفس عمومی) با خلاقیت دانش آموزان شهر جیرفت رابطه معناداری دارند ($P < 0/01$). از این رو چهار فرضیه فرعی اول مربوط به فرضیه اول مورد تأیید قرار گرفت. همچنین مشخص گردید که به طور کلی عزت نفس نیز رابطه معناداری با خلاقیت دانش آموزان در شهر جیرفت دارد ($P < 0/01$). از این رو فرضیه اصلی این پژوهش نیز مورد تأیید قرار گرفت. جهت بررسی تأثیر هر یک از ابعاد عزت نفس بر خلاقیت دانش آموزان از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد است که نتایج آن در جدول (۳) بیان شده است.

جدول ۳- تحلیل رگرسیون چندگانه ابعاد صفات عزت نفس بر خلاقیت دانش آموزان

سطح معناداری	t	ضرایب خام		متغیرهای مستقل وارد شده
		ضرایب استاندارد شده	خطای استاندارد	
۰/۰۰۰۱	۱۴/۱۶۴	-	۱/۶۱۸	مقدار ثابت
۰/۰۰۰۱	۴/۴۵۹	۰/۲۸۹	۱/۱۳۵	عزت نفس اجتماعی
۰/۰۰۰۱	۱۲/۳۱۸	۰/۵۰۹	۰/۱۲۳	عزت نفس تحصیلی
۰/۰۰۰۱	۴/۰۲۹	۰/۲۶۲	۰/۱۵۴	عزت نفس خانوادگی
۰/۰۰۰۱	۴/۰۰۱	۰/۱۹۳	۰/۱۶۶	عزت نفس عمومی
سطح معناداری	F آزمون	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	نتایج همبستگی
$P < 0/0001$	۱۰۵/۳۷	۰/۵۴۹	۰/۵۵۳	ضریب همبستگی چندگانه

همان طوری که در جدول (۳) مشاهده می شود میزان R^2 یا ضریب همبستگی چندگانه برای رابطه ابعاد عزت نفس با خلاقیت دانش آموزان برابر ۰/۶۷۳ می باشد. همچنین استفاده از آزمون F نشان داد که سطح معنی داری این ضرایب همگی $P < 0/0001$ می باشد که این امر نشان دهنده حداقل یک رابطه معنادار بین ابعاد عزت نفس با خلاقیت دانش آموزان شهر جیرفت می باشد. از سوی دیگر ضریب تعیین تعدیل شده (R^2) نشان داد که ۵۴/۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیر مستقل قابل تبیین می باشد. نتایج نشان داد که به ترتیب بعد عزت نفس تحصیلی با ضریب تأثیر ۰/۵۰۹، بعد عزت نفس اجتماعی با ضریب تأثیر ۰/۲۸۹، بعد عزت نفس خانوادگی با ضریب تأثیر ۰/۲۶۲ و بعد عزت نفس عمومی با ضریب تأثیر ۰/۱۹۳ بیشترین تأثیر را بر خلاقیت دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر جیرفت دارند. در خصوص بررسی تفاوت معناداری متغیرهای پژوهش در بین دو گروه پژوهش (دانش آموزان دختر و دانش آموزان پسر) از آزمون t مستقل استفاده گردید که نتایج آن در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۴- بررسی تأثیر جنسیت بر رضایت شغلی

رضایت شغلی				جنسیت
سطح معناداری (sig)	مقدار t	میانگین	گروه	
۰/۴۱۸	۰/۳۸۸	۹۴/۰۱	پسر	عزت نفس
		۹۳/۷۴	دختر	
۰/۶۱۱	-۰/۱۸۰	۱۱۲/۹۲	پسر	خلاقیت

در رابطه با مقایسه عزت نفس و خلاقیت در دو گروه جامعه اماری (دانش‌آموزان دختر و پسر)، از آزمون t مستقل استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها در جدول (۴) نشان می‌دهد که، بین عزت نفس دانش‌آموزان دختر با پسر با سطح معناداری (۰/۴۱۸) تفاوت معنادار ندارند. همچنین مشخص گردید که بین خلاقیت دانش‌آموزان دختر با پسر با سطح معناداری (Sig= ۰/۶۱۱) نیز تفاوت معنادار ندارند.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

به طور کلی هدف از انجام این پژوهش بررسی رابطه عزت نفس و خلاقیت بین دانش‌آموزان شهر جیرفت بود. در تحقیق حاضر، که بر روی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر جیرفت انجام گرفت، نتایج نشان می‌دهد که بین عزت نفس و خلاقیت، رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین مشخص گردید که ابعاد عزت نفس نیز هر کدام از قدرت مناسبی برای پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان برخوردار هستند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که از روی میزان عزت نفس دانش‌آموزان می‌توان میزان خلاقیت شان را پیش‌بینی کرد. از یافته‌های این پژوهش می‌توان اینجور استنباط کرد که افزایش عزت نفس دانش‌آموزان می‌تواند منجر به افزایش خلاقیت این دانش‌آموزان گردد. از سوی دیگر نتایج نشان داد که بین عزت نفس دانش‌آموزان دختر با پسر با سطح معناداری تفاوت معنادار ندارند. همچنین مشخص گردید که بین خلاقیت دانش‌آموزان دختر با پسر با سطح معناداری نیز تفاوت معنادار ندارند.

نتیجه رابطه معنی‌داری بین عزت نفس و خلاقیت در پژوهش حاضر، با یافته‌های تحقیقات مک دونالد و بیگلو (۲۰۱۰)، لوفتیک (۲۰۰۰)، استرنبرگ و ویلیامز (۱۹۹۷)، کمپل و همکاران (۱۹۹۶)، اسپوکلا و سینها (۱۹۹۳) و گلداسمیت و ماترلی (۱۹۸۷)، که بیانگر ارتباط مثبت و معناداری بین عزت نفس و خلاقیت وجود دارد، همخوانی دارد.

افراد خلاق نیاز به شرایط ذهنی خاصی دارند که در آن بتوانند خوب فکر کنند، خوب استدلال و نتیجه‌گیری کنند و نیز خوب عمل کنند، از یک طرف افراد دارای عزت نفس بالا می‌توانند این شرایط ذهنی را دارند و از طرف دیگر نیز کسانی که از سطح شادکامی بالایی برخوردارند، احتمالاً آرامش روانی بهتری داشته، رضایت از زندگی بالایی دارند، کارآمد هستند و... لذا این افراد نیز استعداد بیشتری برای طرح ریزی برنامه‌های خلاق و انجام کارهای خلاقانه دارند تا کسانی که واجد چنین ویژگی‌هایی نیستند. اما کسی که عزت نفس کمی دارد؛ ذهنش درگیر مسائل و مشکلات است؛ رضایتی از زندگی ندارد؛ لذتی از زندگی نمی‌برد و احساس کارآمدی و کنترل ندارد و در مجموع فردی است که شادکامی پایینی دارد، اصولاً نمی‌تواند فرد خلاق باشد. سیمونت^۱ (۱۹۹۸) گسترش پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه خلاقیت را در چهار مبحث اصلی قرار می‌دهد؛ او این چهار مورد را شامل «فرآیندهای شناختی»، «ویژگی‌های شخصیتی»، «تحول در طول زندگی» و «زندگی اجتماعی» می‌داند (سیمونت، ۱۹۹۸؛ ترجمه شکر کن، ۱۳۷۹). وولفولک^۲ (۱۹۸۷) عنوان کرده است که آفرینندگی به راه‌های تازه، اصیل، مستقل و تخیلی اندیشیدن درباره انجام کارها اشاره می‌کند. او آفرینندگی را تفکر واگرا در حل مسائل میدانند. ناتن^۳ (۲۰۰۰) نیز معتقد است که خلاقیت توانایی تولید کاری است که تازه، مفید و ارزشمند باشد (به نقل از بیات و یعقوبی، ۱۳۹۳). خلاقیت در دانش و توسط آن ایجاد می‌گردد و مدارس یکی از مکان‌هایی است که دانش‌آموزان در آن علم و دانش را فرا گرفته و آن را شکل می‌دهند. بیشتر دانشی را که دانش‌آموزان یاد می‌گیرند، روش‌های مختلف و انعطاف‌پذیر تفکر و ایجاد مفاهیم خلاقانه را برای آنها آسان تر می‌کند (هانگ، چن و هوانگ^۴، ۲۰۱۳). بنابراین داشتن چنین روش‌هایی (روش دانش‌محور مبتنی بر خلاقیت) در نظام آموزشی کشور می‌تواند کمک قابل توجهی به پرورش خلاقیت در مدارس بکند.

¹ Simonten

² Woolfolk

³ Nathan

⁴ Hong, Chen & Hwang

با توجه به نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه، دو متغیر خلاقیت و عزت نفس در شخصیت‌پذیری افراد جامعه بسیار مؤثر می‌باشد و از آنجا که مراکز آموزشی، سهم عمده پرورش افراد جامعه را بر عهده دارد، لازم است که در سطوح مختلف آموزشی، به این امر توجه بیشتری بشود و اهداف آموزش و پرورش ایران به سوی پرورش و بروز استعداد‌های خلاق و بالا بردن عزت نفس سوق داده شود.

بدون شک سازمان‌ها و نهادهای دیگر جامعه، مانند صدا و سیما، سازمان ارشاد و تبلیغات و آموزش عالی، می‌توانند، با تجدید نظرهایی در برنامه‌هایشان راهبردهای مناسبی را برای کمک به سیستم آموزش و پرورش در این امر خطیر، داشته باشند. به محققین آینده، پیشنهاد می‌گردد تا در موارد زیر به تحقیق و پژوهش بپردازند:

۱. انجام پژوهش‌هایی درباره‌ی عزت نفس و پیشرفت‌های تحصیلی دانش‌آموزان
۲. انجام پژوهش‌هایی با این مؤلفه، در مناطق مختلف جغرافیایی و در دوره‌های مختلف رشد (کودکی، نوجوانی، جوانی و ...) و با توجه به تفکیک جنسیت.

۶- منابع

۱. بهرامی، معصومه؛ باقری راد، سیده فاطمه؛ رسولی خورشیدی، فاطمه و قاسمی، مریم. (۱۳۹۷)، بررسی ویژگی‌های روانسنجی مقیاس دامنه‌های خلاقیت کافمن. فصلنامه‌ی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۸(۱)، ۱۸۲-۱۶۵.
۲. بیات، احمد، یعقوبی، ابولقاسم (۱۳۹۳)، رابطه‌ی عزت نفس دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا با شادکامی و خلاقیت آنها، فصل‌نامه علمی، پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره ۳، شماره ۴، صص ۱۴۸-۱۶۶.
۳. حسن زاده رمضان، ایمانی فر پریسا (۱۳۸۹)، رابطه‌ی خلاقیت و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی نوجوانان و جوانان جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، زمستان ۱۳۸۹، دوره ۱، شماره ۳، از صفحه ۵۵ تا صفحه ۶۵.
۴. رستگاری، حمید، (۱۳۸۳). بررسی رابطه‌ی عزت نفس با خلاقیت دانش‌آموزان سال سوم مدارس راهنمایی دولتی نواحی یک و دو شهر یزد در سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
۵. سیمونت، دین کیت. (۱۹۹۸). خلاقیت: جنبه‌های شناختی، شخصی، تحولی و اجتماعی. ترجمه حسین شکرکن. (۱۳۷۹). مجله استعداد‌های درخشان، (۴)، صص ۳۹۱-۳۷۴.
۶. شاملو، سعید (۱۳۸۸)، آسیب‌شناسی روانی، آبان، نشر رشد.
۷. فقیه آرام، بتول. (۱۳۹۷). رابطه‌ی هوش‌های چندگانه با ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی و خلاقیت دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه‌ی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، (۴)۷، ۱۹۶-۱۷۹.
۸. نریمانی، محمد و وحیدی، زهره (۱۳۹۲). مقایسه‌ی نارسایی هیجانی، باورهای خودکارآمدی و عزت نفس در میان دانش‌آموزان با و بدون ناتوانی یادگیری. ناتوانی‌های یادگیری، (۲)۳، ۹۱-۷۸.
۹. یعقوب زاده، ابراهیم، پورمحمدی، مریم، مهری نژاد، ناصر، بندک، موسی (۱۳۹۷)، بررسی رابطه‌ی ویژگی‌های شخصیتی با انگیزش پیشرفت از طریق واسطه‌گری هوش هیجانی و عزت نفس در دانش‌آموزان، مجله علوم حرکتی و رفتاری، سال اول، شماره اول، صص ۹۶-۱۰۹.

10. Ahmad, L. Zeb, A. Ullah, S and .Ali, A. (2013). Relationship between Self-Esteem and Academic Achievements of Students: A Case of Government Secondary Schools in District Swabi, KPK, Pakistan. International J. Soc. Sci. & Education 2013 Vol.3 ,361 -369 .

11. Amabile, T. (1983). social psychology of creativity: A componential conceptualization. Journal of Personality on Social Psychology, 45, 357-377.

12. Dadpour G, Tavakolizadeh J, Panahi Shahri M. (2012). [The effectiveness of rational-emotional group training on self-esteem and anxiety of gifted boy students]. Journal of Research & Health.; 2(1):36-43. Persian.

13. Driscoll, R., Davis, K. E., & Lipetz, M. E. (2013). Parental interference and romantic love: the Romeo and Juliet effect. Journal of personality and social psychology, 24(1), 1.

14. Fedotova O. (2013). Psychoanalytic Doctrine as a Historic-Theoretical Basis of Modern Psychoanalytic Pedagogics. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 86, 413-418.
15. Goldsmith, R. E. & Matherly, T. A. (1987). Creativity and self-esteem: A multiple operationalization validity study, *the Journal of psychology*, 122(1), 47-56.
16. Hong, J. Ch., Chen, M. Y. & Hwang, M. Y. (2013). Vitalizing creative learning in science and technology through an extracurricular club: perspective based on activity theory. *Thinking Skills and Creativity*, 8, 45-55.
17. IBM's Global CEO's Study. (2010). Creativity Selected as Most Crucial Factor for Future Success. Retrieved Oct. 5, 2015, from.
18. Kalischuk, R. G. & Thorpe, K. (2002). Thinking Creatively: From Nursing Education to Practice, *Journal of Continuing Education in Nursing*, 33(4), 155-63, www.eric.ed.gov.
19. Kampylis, P., Berki, E., & Saarluoma, P. (2010). In-service and prospective teachers' conceptions of creativity. *Thinking Skills and Creativity*, 6, 15-29.
20. Kemple, K. M. ; David, G. M. & Wang, Y. (1996). Preschoolers' Creativity, Shyness, and Self-Esteem, *Journal of Creativity Research*, 9(4), 317-326, www.eric.ed.gov.
21. Laasonen, R. J. (1998). Educational Significance of Related Self-Esteem to Social Environment and Elastic-Plastic Processing of Mindies in 13-16 Years of Age, www.eric.ed.gov.
22. Luftig, R. L. (2000). An Investigation of an Arts Infusion Program on Creative Thinking, Academic Achievement, Affective Functioning, and Arts Appreciation of Children at Three Grade Levels, www.eric.ed.gov
23. Mac Donald, N. M. & Bigelow, S. (2010). Teaching for Creativity through Fashion Design, *Journal of Family and Consumer Sciences*, 102(2), 48-53.
24. Mackie M, Smith R. (2007). *social psychology*. New york: psychology press.
25. Matthews, M. L. (2011). Connecting Creativity and Critical Thinking to the Campaign Planning Process, *Journal of Communication Teacher*, 25(1), 61-67, <http://eric.ed.gov>.
26. Myers, J. E. & Willse, J. T. & Villalba, J. A. (2011). Promoting Self-Esteem in Adolescents: The Influence of Wellness Factors, *Journal of Counseling and Development*, 89(1), 28-36.
27. Ponsoda, V., Abad, F. J., Francis, L. J. & Hills, P. R. (2008). Gender differences in the Coopersmith Self-Esteem Inventory : the incidence of differential item functioning, *Journal of Individual Differences*, 29(4), 217-222, <http://wrap.warwick.ac.uk/2858>.
28. Rattan, N., Kang, S., Thakur, N. & Parthi, K. (2006). State Self-Esteem in Relation to Weight Locus of Control amongst Adolescents, *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 2(1), 31-34.
29. Robinson, K., & Azzam, A. M. (2009). Why creativity now? *Educational Leadership*, 67(1), 22-26.
30. Runco, M. A. (2014). *Creativity* (2nd ed.). Boston, MA: Academic Press.
31. Schukla, A. & Sinha, A. k. (1993). self-Esteem: A requisite for creativity, *Journal of Abhigyan*, 1(1), 53-60.
32. Starko, A. J. (2010). *Creativity in the Classroom Schools of Curious Delight*, 4th Ed. Routledge, 270 Madison Ave, New York, NY 10016.
33. Sternberg, R. & Williams, W. (1997). How to develop student creativity, *Association for supervision and curriculum development*, Alexandria.
34. Zampetakis, L. A., & Moustakis, V. (2006). Linking creativity with entrepreneurial intention: A structural approach. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 2(3), 413-428.